

Pol Sezan-Mrtva priroda

Paul Cézanne (19.01.1839 - 22.10.1906)

Mrtva priroda je sve ono što slikar slučajno nađe, pa pokušava da komponuje kao sliku, i onda se taj raspored predmeta naziva mrtva priroda. U ovakvim motivima teži se ka prirodnom, slučajnom. Naravno, najčešće se stvari koje idu jedna uz drugu smišljeno postavljaju. Takođe, vodi se računa o kolorističkom skladu boja. Predhodno se osmisli kompozicija (podeli prostor), a zatim grupišu predmeti (odrede glavne i sporedne uloge).

Mrtva priroda je idealna za umetnike, jer umetnik gotovo da ima laboratoriju u kojoj komponuje (istražuje) proizvoljne postavke.

Sezanov omiljeni žanr bila je mrtva priroda. Mrtva priroda bila je njegovo glavno polazište i utemeljenje njegovog istraživanja. Sezanov stvaralački opus je ogroman. On obuhvata više od 800 slika, oko 500 crteža i 350 akvarela. Sezanovom slikarstvu divile su se kolege Pikaso, Brak, Matis, Deren, Vlamenk i mnogi drugi, ali, nažalost, tadašnja javnost i kritičari nisu imali sluha za takvog genija. O njemu su govorili: *“Nepotpun talenat”*, *“Grubo slikarstvo”*, *“Neuspeli slikar”*, *„Pravi samo skice”*, *“Ima urođeni defekt vida”*. Sezan je i puno puta bio odbijan na likovnim salonima. A taj isti Sezan, majstor iz Provanse, zapravo je postavio temelje budućim slikarima i slikarstvu. On će usmeriti čitavo slikarstvo prve polovine XX veka. Sam za sebe je govorio: *“Ja sam putokaz, drugi će doći iza mene.”*

Sezan ne voli prolaznost. On svoje oblike vodi ka pravilnom i nepromenljivom savršenstvu geometrijskih formi, a od boje stvara prvenstveno slikarsku vrednost. On modeluje predmete bojom kao da ih vaja. Na trenutak možemo pomisliti da on nikada nije okusio to voće koje slika na svojim mrtvim prirodama. Da ne zna kakav je ukus mesa ploda. Međutim, on daje bogatsvo kolorita, a oblicima čistotu i punoću, tako da njegovi objekti postaju plastični elementi od autoriteta.

Sezan nikada nije bio zadovoljan svojim rezultatom. Uvek mu se činilo da treba da uloži još malo napora i volje da dođe do cilja, pa ostavlja platno započeto u nadi da će mu se vratiti. U svakom sledećem delu nadao se da će savladati nedovoljnost prethodnog, da će ga napravi savršenijim od prethodnoga. Njegova neverica bila je pokretačka snaga njegovog stvaralaštva. Kao što drvo raste ili kao što se obrazuje stena, laganim taloženjem uvek novih i novih slojeva na čvrstu osnovu.

Sezan je mislio da će na kraju svog životnog veka stvoriti remek-delo, a zapravo je stvorio mnogo slika koje mi danas smatramo remek-delima.

Na Sezanovim mrtvim prirodama refleksi uzajamno deluju. Belo nikada nije belo. Uvek su prisutni refleksi susednih predmeta ili voćki, stoga nijedan beli bokal nije „kreč beo“, nego ima fine reflekske koje dobacuju npr. jabuke. Isto to se reflektuje i na belom čaršavu, koji sa svim svojim valerima i senkama ima gotovo celu paletu koja je prisutna na mrtvoj prirodi. Sezan sve objekte posmatra u celosti. Ništa nije izolovano, sve je skladna celina. Poneki akcenat čisto bele boje samo igra ulogu odsjaja, što nam objašnjava zapravo pravu boju tog predmeta i materijal od koga je sačinjen.

Sezan se užasavao da mu platno bude scenska kutija. On je slikar arhitekta, jer gradi svoje predmete, portrete i pejzaže. Dok slika, on i crta. Neprestano podvlači konstrukciju objekta. Koristi gusti sloj boje kao da zida. Mrtva priroda zauzimala je počasno mesto. Voće, posuđe, vaze, stolnjaci, to je ono što je trajno i nepromenljivo, što se može slikati dugo, pažljivo i studiozno. Sezan izučava predmet po predmet. Oblik svakog predmeta, odnose između njih, njihovo samostalno postojanje po sebi i u prostoru. Ističu se toplo obojeni planovi, a hladni se povlače. Ako posmatramo pomorandže, jake su kao bilijske kugle, svojom opipljivom težinom pritiskaju ravan stola. Žuti limun nije žut. On prima reflekske okolnih aktera. Najistureniji delovi predmeta su i najosvetljeniji. Sezanovo voće ne gubi svoj kolorit ni kad je u senci. Ako posmatramo stolnjak, njegovi nabori nisu brižljivo ispeglani, breskve nisu prekrivene dlačicama, kruške nisu sočne. Sezanu je bitan volumen, oblik, težina, masa - materijalna struktura. Sve te aktere, mnogoobraznost boja i oblika Sezan podčinjava strogom redu. I zato, dok posmatramo njegovu mrtvu prirodu osećamo sigurnost, mir i spokoj. Ponekad dubinu slike započinje prednjom ivicom stola, a završava, zatvara prostor, tamnom dijagonalom koja mu služi kao lestvica između zida i poda, da poveže vertikalne oblike. Osnovni ritam kompozicije vodi ka ukrštanju dijagonala, koje vode u središte, gde je tanjir sa voćem oko koga se grupišu drugi predmeti i voće. Na slici je uvek prisutan red i harmonična ravnoteža.

Sezan je posebno tretirao bele predmete: stolnjak, posude od porcelana, bokal, posudu za šećer i druge.

Gradacije belih tonova slikane su pastuozno, a opet lako i sočno (ponekad pasta deluje teško, masivno, bez vazduha, ali to nije bio slučaj sa Sezanovim platnima). Ponegde bi Sezan ostavio partije praznog (neoslikanog) platna. To mu je bio poseban trik da otvori, provetri sliku, da slika diše. Takođe, voleo je i da izobliči perspektivu, a da ne dovede u sumnju ravnotežu, realnost scene ili postavke. Tanjiri sa voćem prevrću se prema posmatraču, ali se voće pravim čudom zaustavlja na strmoj površini, povinujući se zakonima slikarske teže, a ne Njutnove. Voće gotovo uvek zauzima veći deo površine stola, ne ostavljajući mesta realnoj dubini, ali mi ipak ne sumnjamo u tu dubinu i taj prostor. Predmeti sami grade

prostor. Oni su neraskidivo povezani sa prostorom, jer su načinjeni od iste kolorističke materije.

Prostor ima funkciju volumena. Volumen funkciju boje. Boje se grade iz složenih odnosa, hladnih i toplih tonova, a potezima četkice umetnik gradi raskošan svet, koji blista i prelijeva se lokalnim tonovima. Sezan je doživljavao, pa onda i tako komponovao sliku kao celovit organizam. Uvek se oslanjao na vizuelni utisak. Nalazio je beskonačne raznovrsne ritmove. Dobar primer objašnjenja Sezanove snage dao je vrsni poznavalac umetnosti N. Punin: *”Uzmite mrtvu prirodu holandskog majstora XVII veka, pokušajte da u mislima izvadite iz nje neki predmet, limun, tanjir, stolnjak i oni će se odmah naći u vašim rukama. Ali, ako kod Sezana pokušate da skinete makar jednu breskvu, za njom će krenuti celo platno.”*

Odlomak iz knjige *„Istina u slikarstvu“* Pol Sezan

- *„Slikati znači komponovati.“*
- *„Slikati ne znači ponizno kopirati predmet.“*
- *„Osećanja treba izraziti i sklopiti u ličnu estetiku.“*
- *„Dok slikamo, mi crtamo.“*
- *„Sve se u prirodi oblikuje prema lopti, kupi i valjku.“*
- *„Umetnost je uspostavljanje odnosa između boja, obrisa i površine.“*

mr Jelena Merkur

januar 2013.